

Круглякова В. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

ORCID ID: 0000-0002-0688-8704

e-mail: vira.krugliakova@gmail.com

Сушко В. С., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, факультет управління фінансами та бізнесу, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

ORCID ID: 0000-0003-0389-7207

e-mail: vadimpari@gmail.com

Перспективи використання електронного цифрового підпису органами державної влади та установами державної форми власності

Анотація. У статті розглянуто сутність та призначення електронного цифрового підпису. Досліджено можливості використання електронного цифрового підпису органами державної влади та установами державної форми власності. Проаналізовано законодавче підґрунтя використання електронного цифрового підпису та його правовий статус у сфері державного управління. Обґрунтовано підвищення ефективності роботи органів державної влади шляхом запровадження широкого використання електронного цифрового підпису державними установами, громадянами і суб'єктами господарювання. Запропоновано шляхи подальшого розвитку впровадження електронного цифрового підпису в систему державного управління. Зроблено висновок, що в умовах глобальної цифровізації та європейської орієнтованості України на суспільному та державному рівнях з'явилися нові можливості для розвитку та впровадження електронного цифрового підпису в органах державної влади та установах державної форми власності.

Ключові слова: електронний цифровий підпис; органи державної влади; електронний документ; документообіг; електронні закупівлі.

Kruhliakova Vira, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Financial Management, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

Sushko Vadym, Student of higher education of the first (bachelor) level, Faculty of financial management and business, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

Prospects for the Use of Electronic Digital Signature by Government Authorities and Agencies

Abstract. Introduction. Article is devoted to the possibilities of using digital signature in electronic documents of government authorities. The advantages of using digital signature are analyzed. The study was conducted to analyze the peculiarities of the use of electronic digital signature by government agencies.

Purpose. The main purposes of the article are to analyze the current state of the use of electronic digital signature in the public sector and to consider the prospects of the introduction of electronic digital signature by government authorities and agencies.

Results. The use of information technology increases productivity and in this process, many tasks are solved. Electronic digital signature is one of the technologies most promising for ensuring greater coherence in government authorities. All perspective of use electronic digital signature can be used to improve efficiency of work of government authorities and agencies.

Conclusions. Based on analysis of specific features of the legal regulation of use of electronic digital signature by government authorities and agencies, it was concluded that there are favorable conditions for widespread application of electronic digital signature in Ukraine. One of the most important strategic goals, which modern conditions have put before our government authorities and agencies, is the search for opportunities to take action to reduce timing of document processing which lead to quick decision-making. The use of electronic digital signature makes it possible to improve the work of government agencies through: optimization of workflow by application of electronic workflow system (reducing the time of processing, preparing, signing and sending the documents to minutes and improving efficiency); a public e-procurement system (in e-procurement system Prozorro there are electronic documents are mainly used, the customer should attach electronic digital signature for publication of documents purposes). The results and main achievements of the research can be used by public authorities.

Keywords: electronic digital signature; government authorities and agencies; electronic document; electronic workflow system; e-procurement system.

JEL Classification: H70, H79, O33.

Постановка проблеми. Головною особливістю взаємодії органів місцевого самоврядування з недержавним сектором соціальної інфраструктури

суспільства є необхідність застосування сучасних форм та методів обміну інформацією. Органи державної влади повинні відповідати вимогам та тенденціям

розвитку сфери інформаційних технологій, а також забезпечити їх впровадження з метою функціонування ефективної соціальної системи в Україні. Впровадження комп'ютерних технологій для обробки, передачі, зберігання й використання інформації зумовило створення документів на принципово нових носіях.

Інформаційні технології в умовах глобальної цифровізації всіх сфер та процесів суспільного життя дають можливість не тільки швидше та якісніше реалізовувати традиційні адміністративні процеси, а й розширюють спектр діяльності органів державної влади. На сьогодні таким засобом є електронний цифровий підпис, який за допомогою спеціального програмного забезпечення підтверджує достовірність інформації документу, його реквізитів і факту підписання конкретною особою.

В умовах дедалі більшого попиту на послуги органів державної влади та вимог до їх ефективної діяльності виникає необхідність дослідження подальшого розвитку застосування електронного цифрового підпису як основного засобу, що забезпечує швидкий та легітимний електронний обіг документації між органами державного управління та споживачами послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичну та методологічну основу дослідження складають праці наступних науковців: А. Семенченко, В. Дрешпак, С. Кандзюба [1], Л. Мельничук, М. Головченко [2], Т. Дугар, Т. Мац [3]. Серед іноземних вчених, що займаються дослідженням застосування електронного цифрового підпису, варто виділити Х. Станчіча, Т. Іванько та А. Гаріч [4], які в своїх працях досліджували електронний цифровий підпис як головне технологічне рішення для впровадження електронного урядування в країнах Європи.

Формування цілей дослідження. Метою даної статті є аналіз переваг практичного використання електронного цифрового підпису при взаємодії з органами місцевого самоврядування, а також під час електронного документування в діяльності органів державної влади.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основною функцією органів державної влади є прийняття ефективних управлінських рішень. Для забезпечення виконання даної функції необхідний своєчасний та швидкий обіг інформації, яка в обов'язковому порядку має бути оформлена та юридично завірена відповідно до чинного законодавства України. Головним механізмом взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами та суб'єктами господарювання повинен стати електронний документообіг з використанням електронного цифрового підпису (далі – ЕЦП).

Основні засади використання ЕЦП в Україні були прийняті ще у 2003 р. Законом України «Про електронний цифровий підпис» [5]. На той момент не

було встановлено конкретні інструкції щодо використання електронних цифрових підписів, тому 5 жовтня 2017 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про електронні довірчі послуги» [6].

Типовий порядок здійснення електронного документообігу з використання ЕЦП в органах виконавчої влади визначено постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності» [7]. Саме даним нормативно-правовим актом визначено основні засади документування управлінської інформації в установах в електронній формі із застосуванням кваліфікованого електронного підпису, кваліфікованої електронної печатки та кваліфікованої електронної позначки часу.

Порядок роботи з електронними документами у діловодстві регулюється Наказом Міністерства юстиції України № 1886/5 від 11.11.2014 р. «Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» [8] та №1000/5 від 18.06.2015 року «Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» [9].

Отже, з правової точки зору електронний цифровий підпис – це різновид електронного підпису, який за юридичним статусом прирівнюється до власноручного в разі виконання технічних умов, визначених законом. Фізично ж він являє собою унікальний електронний код, за допомогою якого підтверджується цілісність та юридична сила електронного документа, а також однозначно ідентифікується особа, яка його підписала. Електронний цифровий підпис підтверджує незмінність редакції документа, а у випадку внесення до документа навіть найнезначніших коригувань засвідчує, що цей документ уже не має юридичної сили [1].

Особливо актуальним питання електронного цифрового підпису стало після прийняття Кабінетом Міністрів України рішення від 4 вересня 2019 року про остаточний перехід на електронний обмін документами між органами державної влади. Адже такий спосіб обміну інформацією значно скорочує не тільки витрати часу на доставку та обробку кореспонденції, яка буде надходити через електронні сервіси, а й витрати на їх фізичне подання. Документообіг між державними органами влади, щомісячно вимірюється тисячами різних документів, які доставляють загальні та спеціалізовані поштові служби.

Відповідальна особа готує документ, друкує та передає на узгодження безпосередньому керівнику, візує, передає іншим зацікавленим особам і лише після цього документ потрапляє на розгляд та затвердження до підписанта. У кращому випадку такий процес займає від 6 до 8 годин, іноді процес затягується на декілька днів, також результатом довгого узгодження

може стати втрата документу. Нерідко можна почути в різноманітних органах, що документ загубився. В електронному форматі узгодження складних документів займає до двох годин.

Організація роботи з документами в системі електронного документообігу передбачає, що на робочих місцях користувачів встановлено та налагоджено програмне забезпечення системи електронного документообігу для роботи в ній, забезпечено одночасну безперебійну роботу технічних і програмних засобів системи електронного документообігу на усіх ланках діловодного процесу з використанням електронного цифрового підпису, електронної позначки часу, електронної печатки. У державних органах для роботи з електронними документами використовують програмне забезпечення. Кожна установа використовує різну програму відповідно до масштабів органу, структури, кількості службовців, об'єму документообігу та фінансових ресурсів [2].

При впровадженні систем електронного документообігу в органах державної влади можуть виникати наступні типові помилки:

- низький рівень програмного та технічного забезпечення організації;
- відсутність тестового періоду експлуатації системи електронного документообігу;
- низький рівень обізнаності та навчання працівників.

Одним із важливих завдань організації безпечної бухгалтерії є забезпечення складання звітності (декларацій, звітів) за податковий період та їх подання в електронному вигляді в режимі онлайн у відповідні контролюючі органи. Головною вимогою Державної фіскальної служби України для подання звітності в електронному вигляді є наявність електронного цифрового підпису. У процесі дослідження було здійснено порівняльний аналіз традиційної та електронної форм подання звітності, результати наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 Порівняльний аналіз традиційної та електронної (з використанням ЕЦП) форм подання звітності

Традиційна форма	Електронна форма	Висновок
Витрати часу бухгалтера на здачу звітів контролюючим органам за місяць		
В середньому 8 годин	15 хвилин	Економія часу в 32 рази
Витрати на транспорт для подання звітів		
Є	Немає	Економія коштів, вивільнення службового автомобіля
Проблема з вибором часу здачі звітності		
Тільки у певні години роботи Пенсійного фонду або ДФС	У будь-який час з 9 год. до 22 год., з понеділка до п'ятниці	Гнучкий графік подання звітності
Проблеми з виправленням помилок у звіті, зданому до контролюючого органу		
Для виправлення помилок необхідно здійснити повторний візит до контролюючого органу з витратами часу та коштів	Виправлений звіт одразу може бути надісланий електронною поштою	Заощадження часу і коштів
Проблеми при введенні інспектором звіту до бази даних контролюючого органу		
Висока ймовірність помилки	Ймовірність помилки мінімальна	Безпомилковість обробки даних

Джерело: розроблено авторами

Отже, основними перевагами електронної звітності перед традиційним паперовим методом подачі звітів є:

- економія часу вибір часу подачі звітності, наявність додаткового часу;
- наявність додаткових можливостей у програмі (підказок, нагадувань);
- постійні оновлення даних;
- оперативний контроль стану та якості подання звітності;
- автоматичне формування електронного архіву;
- формування в програмах іншої електронної документації [3].

Важливою сферою, де органи державної влади можуть використовувати електронний цифровий підпис, – це публічні закупівлі. Тендерною документацією передбачено, що відповідно до ч. 3 ст. 12 Закону України «Про публічні закупівлі» [10] створення та подання учасником документів тендерної пропозиції повинно бути здійснено з урахуванням

вимог Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [11] шляхом накладення на неї електронного цифрового підпису.

Замовниками у сфері публічних закупівель виступають органи державної влади, органи місцевого самоврядування та органи соціального страхування, створені відповідно до закону, а також юридичні особи (підприємства, установи, організації) та їх об'єднання, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі, за наявності однієї з таких ознак: юридична особа є розпорядником, одержувачем бюджетних коштів; органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або інші замовники володіють більшістю голосів у вищому органі управління юридичної особи; у статутному капіталі юридичної особи державна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 % [10].

Згідно з даними інструменту моніторингу публічних закупівель, модулю аналітики Prozorro за період 2019–

I квартал 2020 р. державними органами було зареєстровано 1,85 млн тендерів, очікувана вартість яких становить 1,35 трлн грн. На рис. 1 наведено Топ 7 органів державної влади за кількістю завершених тендерів за вказаний період.

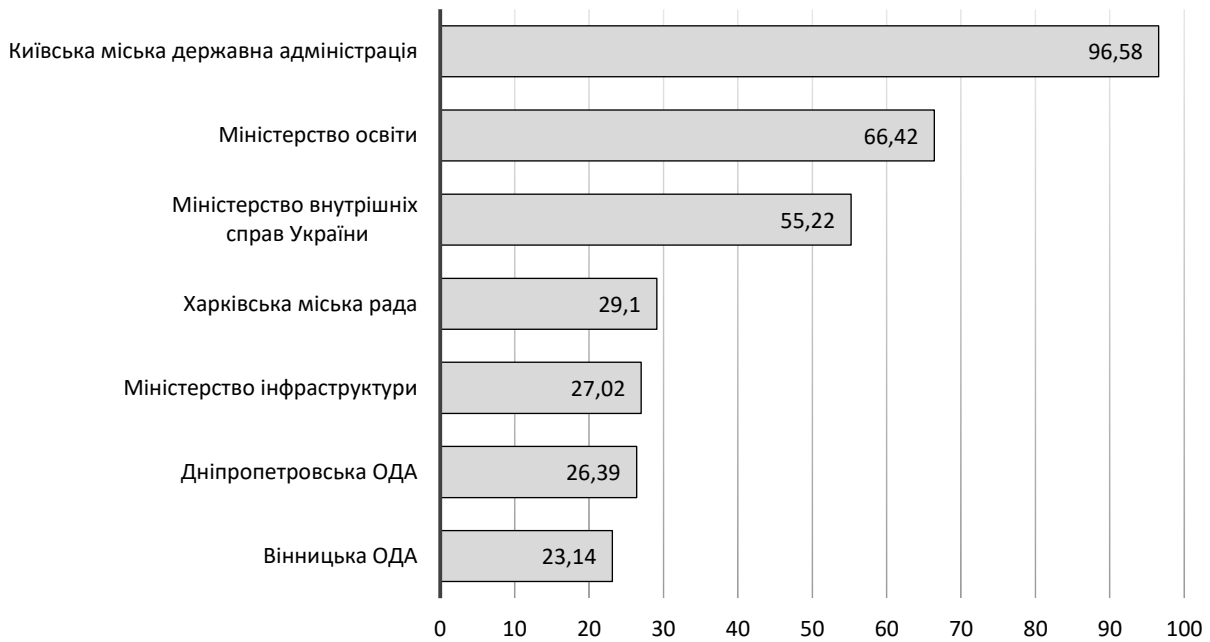

Рисунок 1 – Органи державної влади з найбільшою кількістю завершених тендерів у період 2019–I квартал 2020 р., тис тендерів

Джерело: складено авторами на основі даних [12]

Така тенденція використання електронного цифрового підпису органами державної влади пояснюється його якісними перевагами у порівнянні з його ручним аналогом. Головним призначенням впровадження електронного цифрового підпису в органах державної влади є можливість ведення електронного документообігу та його зручність при обміні даними з усіма міністерствами, відомствами, а також при подачі звітності в будь-які контролюючі органи, що приймають звіти в електронній формі на території України. З впровадженням електронного цифрового підпису створюються умови для швидкого прийняття рішень, їх документального оформлення та затвердження.

Висновки. Законодавча база, яка існує в Україні, сприяє розвитку використання електронного цифрового підпису органами державної влади та установами державної форми власності. Нові нормативно-правові акти та документи, в умовах євроінтеграції та гармонізації законодавства України та Євросоюзу, спрямовані на поглиблення безпечного користування усіма перевагами ЕЦП. У такому випадку дуже важливим фактором є орієнтованість державної діяльності у сфері цифрової трансформації.

Головне завдання органів державної влади полягає у виробленні управлінських рішень для виконання своїх функцій, що тягне за собою документальний супровід. Саме автоматизація більшості процесів державного управління дає можливість суттєво вплинути на швидкість та ефективність роботи органів державної влади. У даному контексті дуже важливим кроком є впровадження та подальший розвиток електронного цифрового підпису в системі органів державного управління.

Отже, на основі викладеного матеріалу, можна сформулювати пропозиції для подальшого розвитку та широкого впровадження електронного цифрового підпису в органах державної влади, місцевого самоврядування та установах державної форми власності. По-перше, розвиток аспекту безпеки електронного цифрового підпису, що дає можливість уникнення загроз для національної безпеки України у випадках використання електронного цифрового підпису на всіх рівнях влади. По-друге, загальна цифрова трансформація всіх органів державної влади та перехід на якісно новий рівень інформаційного забезпечення, що сприятиме використанню всіх переваг електронного цифрового підпису.

Література:

1. Семенченко А. І., Дрешпак В. М., Кандзюба С. П., Матвійчук Р. М., Сидорович Я. М., Мусієнко П. М. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. Ч. 9. Київ, 2017. 64 с.

2. Мельничук Л. І., Головченко М. М. Питання впровадження електронного документообігу в органах державної влади. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2019. №1. С. 154-159.
3. Дугар Т. Є., Мац Т. П. Облік і звітність суб'єктів підприємництва в комп'ютерному середовищі. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. №2. С. 190-198. <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-2-64-23> (дата звернення: 02.04.2020).
4. Stančić H., Ivanjko T., Garic A. Government to Business E-Services. *Accountability and Trust. Tidsskriftet Arkiv*, 8(1). 2017. URL: <https://journals.hioa.no/index.php/arkiv/article/view/1958/1763>. <https://doi.org/10.7577/ta.1958> (дата звернення: 02.04.2020).
5. Про електронний цифровий підпис : Закон України за станом на 22 трав. 2003 р. № 36. / Відомості Верховної Ради (ВВР). 2003. 276 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15> (дата звернення: 02.04.2020).
6. Про електронні довірчі послуги : Закон України за станом на 5 жовт. 2017 р. № 45. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. 400 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-Viii#n157> (дата звернення: 02.04.2020).
7. Деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 січ. 2018 р. № 55. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF> (дата звернення: 02.04.2020).
8. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 р. № 1886/5. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14> (дата звернення: 02.04.2020).
9. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: Наказ Міністерства юстиції України від 18 черв. 2015 р. № 1000/5. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15> (дата звернення: 02.04.2020).
10. Про публічні закупівлі : Закон України за станом на 25 груд. 2015 р. № 9. / Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. 89 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 02.04.2020).
11. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України за станом на 22 трав. 2003 р. № 36. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2003. 275 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 02.04.2020).
12. Модуль аналітики сайту публічних закупівель Prozorro: Публічний моніторинг. URL: <https://bi.prozorro.org> (дата звернення: 02.04.2020).

References:

1. Semenchenko, A. I., Dreshpak, V. M., Kandziuba, S. P., Matvijchuk, R. M., Sydorovych, Ya. M. & Musiienko, P. M. (2017). *Elektronne uriaduvannia ta elektronna demokratsiia: navchal'nyj posibnyk* (9th ed.). Kyiv: PE Moskalenko O. M. [in Ukrainian].
2. Melnychuk, L. I. & Holovchenko, M. M. (2019). Issues of introduction of electronic document circulation in public authorities. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho*, 1, 154-159 [in Ukrainian].
3. Duhar, T. Y. & Mats, T. P. (2019). Accounting and reporting of business entities in a computer environment. *Naukovyj pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, 2, 190-198 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-2-64-23>.
4. Stančić, H., Ivanjko, T. & Garic, A. (2017). Government to Business E-Services – Accountability and Trust. *Tidsskriftet Arkiv*, 8(1). Retrieved from <https://journals.hioa.no/index.php/arkiv/article/view/1958/1763>. <https://doi.org/10.7577/ta.1958>
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2003). About the electronic digital signature (Act No. 2155-VIII, November 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15?lang=uk> [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2017). On Electronic Trust Services (Act No. 2155-VIII, October 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> [in Ukrainian].
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018). Some issues of management documentation (Decree No. 55-2018-п, January 17). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF> [in Ukrainian].
8. Ministry of Justice of Ukraine (2014). On approval of the Procedure for Working with Electronic Documents in Records and Preparing them for Transfer to Archival Storage (Order No. 1886/5, November 11). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14> [in Ukrainian].
9. Ministry of Justice of Ukraine (2015). On approval of the Rules of organization of record keeping and archival storage of documents in state bodies, bodies of local self-government, at enterprises, in establishments and organizations (Order No. 1000/5, June 18). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15> [in Ukrainian].
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2016). On Public Procurement (Act No. 922-VIII, December 25). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> [in Ukrainian].
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2003). About electronic documents and electronic document flow (Act No. 851-IV, May 23). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> [in Ukrainian].
12. Prozorro Public Procurement Site Analytics module: Public Monitoring. Retrieved from <https://bi.prozorro.org> [in Ukrainian].

